

Riječ Božja, Sveto pismo i *Lectio divina*

DAVOR VUKOVIĆ

Sveto pismo zauzima važno mjesto u kršćanstvu. Božja objava jest naime *zgusnuta i iskristalizirana* upravo u Svetom pismu i u svetoj predaji. Vrhunac objave jest vječna i utjelovljena Riječ, Isus Krist, dok »Sveta predaja i Sveto pismo tvore jedan sveti polog Božje riječi povjeren Crkvi« (DV 10). Drugi vatikanski sabor stoga potiče čitav Božji narod na čitanje, proučavanje i molitveno prijanjanje uz Pisma; na ponovno otkrivanje snage i važnosti Svetoga pisma za život vjere, teologije, duhovnosti, drugim riječima, za čitav život Crkve (usp. DV 21–26).

Sabor jasno ističe kako se Crkva hrani s dvaju stolova, duhovnih izvora: sa stola Božje riječi i sa stola Kristova tijela. Sabor je tako pridonio obnovi svijesti da su kršćani pozvani jednako snažno pristupati stolu Božje riječi kao što pristupaju i stolu Kristova tijela. Sabor naglašava kako je »u riječi Božjoj tolika moć i sila da je ona uporište i životna snaga Crkva, a djeci Crkve ona je jedrina vjere, hrana duše te čisto i nepresušno vrelo duhovnoga života. Stoga za Sveto pismo na izvrstan način vrijeđe riječi: 'Živa je naime i djelotvorna riječ Božja' (Heb 4,12), 'ona ima moć graditi i dijeliti baštinu među svima posvećenima' (Dj 20,32; usp. 1 Sol 2,13)« (DV 21).

Molitveno prijanjanje uz Riječ i Pismo

Sabor potiče kako »Kristovim vjernicima treba biti širom otvoren pristup Svetom pismu« (DV 22). Nužno je da svi klerici, svećenici, đakoni i ostali koji se posvećuju služenju riječi (katehete, vjeroučitelji) »prijanjaju uz Pisma ustrajnim svetim čitanjem i marnim proučavanjem da nitko od njih – dok mora dijeliti povjerenim mu vjernicima prebogato blago Božje riječi, napose u svetom bogoslužju – ne postane jalov propovjednik Božje riječi izvana, jer ju ne sluša iznutra« (DV 25). Sabor stoga sve Kristove vjernike ohrabruje da rado pristupaju Svetomu pismu, da čestim čitanjem božanskih Pisama izuče najuzvišenije poznavanje Isusa Krista (usp. Fil 3, 8). »I neka imaju na umu da molitva mora pratiti čitanje Svetoga pisma da bi ono postalo razgovorom između Boga i čovjeka; jer 'kad molimo, mi ga oslovljavamo; kad božanske izreke čitamo, mi ga slušamo'« (DV 25). Sabor dakle jasno upozorava na važnost molitvenoga čitanja Svetoga pisma koje postaje razgovorom između Boga i čovjeka, odnosno dijalogom koji vodi slušanju i oslovljavanju samoga Boga, a onda i preobrazbi života.

Papa Benedikt XVI. također upozorava na važnost Božje riječi i središnje mjesto Svetoga pisma za kršćansku vjeru. Osobito je poticajna njegova apostolska pobudnica *Verbum Domini*, u kojoj upravo na tragu Drugoga vatikanskoga sabora potiče na molitveno čitanje Svetoga pisma, s prisnošću i ljubavlju.

Benedikt XVI. ističe potrebu poznavanja Pisma radi rasta u Kristovoj ljubavi. Sveti Jeronim, veliki zaljubljenik u Riječ Božju, kojeg Papa citira, pitao se: »Kako bi se moglo živjeti bez poznavanja Pisma, po kojem se uči upoznavanje samoga Krista, koji je život vjernika?« (VD 72) Jer, kako nas uči sv. Jeronim, nepoznavanje Pisma jest nepoznavanje Krista. Jeronim je svjestan da je Biblija instrument po kojem Bog svaki dan govori vjernicima. Tako sveti Jeronim piše svećeniku Nepocijanu: »Čitaj vrlo često božanska Pisma; štoviše, neka sveta Knjiga nikada ne bude ispuštena iz tvojih ruku. Nauči ovdje ono što trebaš poučavati« (VD 72).

Sveto pismo i *Lectio divina*

Za papu Benedikta XVI. osobito je važno da čitanje Svetoga pisma bude praćeno molitvom i otvorenim srcem Duhu Svetomu, snagom kojega je Pismo i napisano. Papa tako potvrđuje važnost molitvenoga čitanja Svetoga pisma, odnosno ponovno upozorava na značajnost pristupa Svetomu pismu kojega crkvena tradicija zove *Lectio divina* (božansko ili sveto čitanje). Papa ističe kako postoje različite metode plodnoga i vjerničkoga pristupa Svetim pismima. Ipak, osobita pozornost pripada svetomu čitanju, odnosno *Lectio divina*, koje je uistinu sposobno otvoriti vjerniku blago Riječi Božje, ali također stvoriti susret s Kristom, živom božanskom riječju (usp. VD 87).

Molitveno čitanje Svetoga pisma, odnosno *Lectio divina*, zapravo je molitveni razgovor ili, još bolje, molitveni i živi susret s Bogom. Kako kaže sveti Augustin, kojega Papa navodi: »Tvoja molitva je tvoja riječ upravljena Bogu. Kada ti čitaš [Bibliju] Bog je onaj koji ti govori; kada moliš ti si onaj koji govori Bogu« (VD 86). Origen, jedan od učitelja u čitanju Svetoga pisma, smatra da razumijevanje Pisma zahtijeva, još više od proučavanja, prisnost s Kristom i molitvu. On je uvjeren, doista, da je ljubav privilegirani put za poznavanje Boga i da nema autentične *scientia Christi* bez zaljubljenosti u njega (usp. VD 86). U *Pismu Grguru* Origen preporučuje: »Posveti se čitanju (*lectio*) božanskih Pisma; prioni uz to s ustrajnošću. Obavljaj čitanje (*lectio*) s nakanom da vjeruješ i da ugodiš Bogu. Ako se za vrijeme čitanja (*lectio*) nađeš pred zatvorenim vratima, kucaj i otvorit će ti onaj čuvar, o kojem je Isus rekao: 'Vratar će mu ih otvoriti'. Prianjajući tako uz *lectio divina*, traži predano i s neslomljivim pouzdanjem u Boga smisao božanskih Pisma, koji se u njima skriva u obilju. Ne trebaš se, međutim, zadovoljiti da kucaš i tražiš: za razumijevanje stvari Božjih apsolutno ti je potrebna molitva (*oratio*). Upravo da nas potakne na nju,

Spasitelj nam je rekao ne samo: 'Tražite i naći ćete' i 'Kucajte i otvorit će vam se', nego je dodao 'Molite i primit ćete'« (VD 86).

Duhovne stube ili koraci *Lectio divina*

Papa Benedikt XVI. također podsjeća na temeljne korake svetoga, odnosno božanskoga čitanja. To su: čitanje (*lectio*), razmatranje (*meditatio*), molitva (*oratio*), kontemplacija (*contemplatio*) i djelovanje (*actio*). Valja napomenuti da molitveno čitanje i slušanje riječi Božje nastaje vrlo rano, još u tradiciji židovskih rabina i učitelja, koji su smatrali da čitanjem Pisma i molitvom čovjek može usvojiti Zakon, riječ Božju i Božju prisutnost. Isus također drži svojevrsni *Lectio divina* dvojici učenika na putu u Emaus kada im tumači što o njemu ima u Pismima: »Nije li gorjelo srce u nama dok nam je putem govorio, dok nam je otkrivao Pisma?« (Lk 24, 32) Također patristička tradicija preporučuje pristupanje Pismu u dijalogu s Bogom; u molitvi, ljubavi i prisnosti s Kristom (Origen). Sveti Benedikt uvrstio je *Lectio divina* u svakodnevni red monaha. Odredio je da se monah uz molitvu i rad svakodnevno mora posvetiti božanskom čitanju. Konačnu formu *Lectio divina* u četiri, odnosno pet koraka dao je molitvenom čitanju Svetoga pisma kartuzijanski redovnik i prior Guigo iz 12. stoljeća govoreći o koracima *Lectio divina* pomoću slike ljestava i stuba kojima opisuje duhovni hod koji monaha vodi do Boga.

Guigo u svome pismu *Monaške ljestve* piše o kontemplativnom životu koristeći se slikom ljestvi i opisuje duhovni hod koji monaha vodi do Boga sljedećim riječima: »To su monaške ljestve koje monahu dozvoljavaju da od zemlje uzide sve do neba. Ove ljestve imaju četiri stepenice koje nisu drugo nego četiri koraka, stupnja ili temeljna momenta molitvenog čitanja: *lectio*, *meditatio*, *oratio* i *contemplatio* (čitanje, razmišljanje, molitva, promatranje). Ovo su ljestve koje se uzdižu od zemlje i došću do neba, sastavljene od samo četiri stepenice, a ipak nevjerovatno jako visoke; temelj im je oslonjen na zemlju, a vrh im prodire kroz oblake i istražuje tajne neba« (*Monaške ljestve*).

Lectio divina hod je dakle prema gore, penjanje, čiji je jedini cilj susret s Bogom. Guigo ovako opisuje te četiri stube ili četiri etape: »Čitanje traži dobro blaženoga života, razmatranje ga nalazi, molitva ga traži, a kontemplacija ga kuša [...] Čitanje poslužuje ustima čvrstu hranu, razmatranje ju žvače i sječe, molitva joj izvlači ukus, a kontemplacija je sama dobrota koja osvježava i tješi« (*Monaške ljestve*).

Lectio divina jest dakle drevan način, odnosno metoda molitvenoga čitanja Svetoga pisma koja vodi razgovoru, odnosno dijalogu s Bogom te ima za cilj preobrazbu života u svjetlu žive Božje riječi. Pomoću svojih koraka *Lectio divina* zahvaća čitavoga čovjeka: razum, srce, dušu, osjeća; pretvara se u misaonu molitvu, ali i molitvu srcem; uključuje čitavo vjerničko biće, cijeloga čovjeka, te vodi preobrazbi života

i osposobljava za kršćansko djelovanje. Iako nema strogo definiranoga sadržaja i uputa za odvijanje *Lectio divina*, ovdje želimo donijeti kratak opis najvažnijih dijelova pojedinih koraka.

Lectio predstavlja čitanje odabranoga biblijskoga, odnosno svetopisamskoga odlomka. Prikladno je prije čitanja započeti kratkom molitvom ili zazivom Duha Svetoga. Nakon čitanja dobro je ostati u kratkoj šutnji da pročitani biblijski odlomak odjekne u srcu i u mislima vjernika. Čitanje nas zapravo uvodi u ono što biblijski tekst kaže u sebi.

Meditatio označava razmatranje nad pročitanim odlomkom u kojem se postavlja pitanje: Što meni/nama kaže biblijski tekst? Što me/nas je dodirnilo? Ovdje svatko osobno, ali i kao zajednica, treba dopustiti da bude dodirnut i preispitan. Razmatranje također uključuje tumačenje pojedinih dijelova teksta, misaono produbljivanje smisla te eventualno pojašnjenje nejasnih dijelova pročitanaoga teksta.

Oratio predstavlja trenutak molitve u kojoj vjernik i zajednica odgovaraju Bogu na njegovu riječ. Riječ je o trenutcima molitve koja je nadahnuta pročitanim i razmatranim biblijskim tekstom te se izriče kao prošnja, zagovor i zahvala Bogu. Molitva kao prošnja, zagovor i zahvala prvi je način na koji nas Riječ mijenja.

Contemplatio označava četvrti korak *Lectio divina*. Kontemplaciju se može opisati kao odmaranje i uživanje u Božjoj riječi. Vjernik, odnosno zajednica je u ovom koraku pozvana biti pasivna, odnosno ne činiti ništa, već u tišini i šutnji dopustiti da Duh Sveti djeluje i Božja riječ donosi plod u dušama, srcima i pametima vjernika. Duhovni pisci taj su korak zvali i *ruminatio*, odnosno duhovno *preživljanje*, tj. *probavljanje* Božje riječi, kojoj se dopušta da u tišini prožima i preobražava nutrinu vjernika.

Actio je posljednji korak. *Lectio divina* ne zaustavlja se naime u svojoj dinamici dok ne dođe do djelovanja (*actio*), koje pokreće život vjernika da budu dar za druge u ljubavi. Riječ je o konkretnom djelovanju koje proizlazi iz susreta s riječju Božjom i na koje je vjernik pozvan u svojoj svakodnevicu.

Te korake nalazimo spojene i sažete na najuzvišeniji način u liku Majke Božje, kao uzoru poslušnoga prihvaćanja božanske Riječi svakomu vjerniku. Ona koja »po-hranjivaše sve te događaje i prebiraše ih u svome srcu« (Lk 2, 19), znala je pronaći duboku vezu koja u velikom božanskom naumu ujedinjuje naizgled nepovezane događaje, činove i stvari (usp. VD 87).

Papa Benedikt XVI. ističe kako nas molitveno čitanje Riječi Božje podupire na putu pokore i obraćenja, dopušta nam produbiti osjećaj crkvene pripadnosti i podupire nas u većoj bliskosti s Bogom. Kao što je ustvrdio sveti Ambrozije: kada s vjerom

uzmemo u ruku Sveta pisma i čitamo ih s Crkvom, čovjek ponovno šeće s Bogom u raju (usp. VD 87).

Božja riječ i nova evangelizacija

Papa Benedikt XVI. u molitvenom čitanju i naviještanju Božje riječi prepoznaje i jedan od važnih putova nove evangelizacije. Naime mnogi kršćani imaju potrebu da im ponovno bude naviještena riječ Božja na uvjerljiv način, tako da mogu konkretno osjetiti snagu evanđelja. Još je papa Ivan Pavao II. primijetio kako su mnoga naša braća krštena, ali nisu dovoljno evangelizirana. Potrebna je stoga nova evangelizacija, a nezin važan put jest svjedočenje i naviještanje, molitveno čitanje i razmatranje riječi Božje koja je živa i djelotvorna, koja ima moć obratiti i nahraniti srca božanskom snagom i novom nadom. Zahtjev i potreba nove evangelizacije jesu dakle u sigurnosti da je božanska Riječ učinkovita i djelotvorna (usp. VD 96). Zadaća je i poziv svim kršćanima stoga ponovno otkriti dubok smisao i radost koja proizlazi iz susreta s Kristom, iznova otkriti *čar nasljedovanja Krista* te svima neumorno svjedočiti i naviještati radosnu vijest evanđelja.

Papa podsjeća kako ne smijemo nikada zaboraviti da u temelju svake autentične i žive duhovnosti stoji riječ Božja naviještena, prihvaćena, slavljena i razmatrana u Crkvi. Stoga je iznova aktualna zadaća misijskoga navještaja riječi Božje koja iscjeljuje i otkupljuje svakoga čovjeka. I nama danas uskrsnuli Isus govori: »Pođite po svem svijetu, propovijedajte evanđelje svemu stvorenju« (Mk 16, 15; usp. VD 121).

Sve to naznačio je i Drugi vatikanski sabor naglašavanjem važnosti riječi Božje kada kaže: »Tako, dakle, neka čitanjem i proučavanjem Svetih knjiga 'Božja riječ trči i proslavlja se' (2 Sol 3,1) i neka Crkvi povjereno blago objave sve više i više ispunja srca ljudi. Kao što život Crkve prima svoj rast iz stalnoga sudjelovanja u euharistijskom otajstvu, tako se smijemo nadati novom poletu duhovnoga života na temelju povećanoga čašćenja Božje riječi, 'koja ostaje zauvijek' (Iz 40,8 1 Pt 1)« (DV 26).

I zaključimo poticajnim mislima pape Benedikta XVI.: »Stoga naše vrijeme treba biti sve više vrijeme novog slušanja Riječi Božje i nove evangelizacije. Ponovno otkriti središnje mjesto božanske Riječi u životu kršćana, pomaže nam otkriti tako dublji smisao onoga na što je papa Ivan Pavao II. snažno pozvao: nastaviti *missio ad gentes* i poduzeti svim silama novu evangelizaciju, osobito u onim narodima gdje je evanđelje zaboravljeno ili trpi ravnodušnost većine zbog raširene sekularizacije. Duh Sveti neka probudi u ljudima glad i potakne žeđ za Riječju Božjom i revne navjestitelje i svjedoke evanđelja« (VD 122).